

Teatarska sezona 1966/67. u Beogradu bice zapisana u istoriji razvoja jugoslovenskog teatra, a ono svakako po kvalitetu. Od oslobođenja do danas u repertoarima beogradskih pozorišta nijedne sezone nisu preovladivali domaći dramski tekstovi kao što je slučaj sa ovom sezonom. Sve do sada je postavljano pitanje: šta je sa vremenom jugoslovenskom dramom, nametalo se i pitanje: šta je sa jugoslovenskim teatrom? Ono što se sada zbiva u Beogradu, svakako je jedinstven fenomen. Nijedan pozorišni centar u zemlji nije u tolikoj meri okrenut savremenom domaćem delu, kao što su pozorišta u Beogradu.

Nov odnos prema domaćim dramama započelo je Narodno pozorište dolaskom Velimira Lukića za dramaturga, a kasnije za direktora Drame i Gojka Miletića za upravnika ovog najstarije beogradskog teatra. I "Savremeno pozorište" okreće se domaćem dramskom tekstu narочito otako je za dramaturgu došao mladi dramski pisac i pripovedač Filip David. Konačno, postavljena je domaća drama na svoje pravo mesto. Shvaceo je da bez nacionalne drame nema ni nacionalnog teatra.

Narodno pozorište je raspisivalo interne konkurse i tako stimuliralo autore da se vežu za teatar i da se teatu posveti. Iz te plodne saradnje: pozorište — dramski pisac, pripotekla su neka dela koja vredi zapamćiti. Među njima su i "Jelena Četković" Aleksandra Popovića, "Komandanat Sajler" Borislavla Mihailovića — Mihiz i još nekoliko drama koje je izvelo Narodno pozorište.

Naše vreme je, ipak, vreme teatra: mogućnosti teatra su neiskoriscene i čak, nenaslućene. Ako se samo setimo da se "Istraga" Petre Vajske, "Otknike" Dobrica Čosića i "Sofoklov "Kralj Edip" igraju na kruševackom "Slobodištu" pred 16.000 gledalaca, onda nam mora biti jasno da se nešto kvalitetno značajno događa u našem teatru, u teatru našeg vremena.

Kada govorim o domaćim dramskim tekstoštvima izvedenim u beogradskim teatrima ove sezone pre svega govorim o kvalitetu, verujući da, ake se nastavi ovakva praksa pozorišta, svakog trenutka kvalitet može da preraste u značajno kvalitet. Krenuo se sa mrtve tačke. Značajno je to što nijedan teatar više ne smatra domaći dramski tekst balastom, već se raduje svakoj novoj drami i spremno je da mu posveti punu pažnju. Savremena domaća drama počinje svoj razvojni put.

Razvojni put Aleksandra Popovića

Put Aleksandra Popovića kao dramskog pisca na prvi pogled izgleda jednostavan: samo za nekoliko godina postaje najinteresantnija figura našeg dramskog stvaralaštva. Aleksandar Popović je zagonetka našeg teatra i što ga više upozajemo i shvatamo, sve više mu verujemo. On predstavlja svojevrstan fenomen u našem teatru: počeo je nenametljivo "Carapom od sto petlji" da bi, tražeći pravi put i teatarski izraz, dosta latao jezičkim strampaticama, koje su ga činile samo interesantnim piscem, ali pisacem koji se ne bi mogao dugo održati na sceni da nije okrenuo „drugi list“ i potražio novi, možda, pravi put.

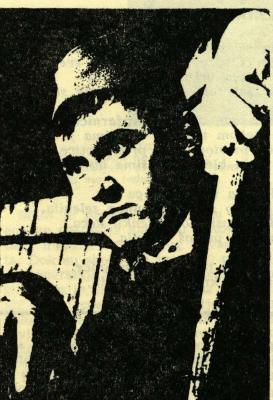
Pisac koji je zanemarivao fabulu, nije mogao da se čvrše veže za scenu. Aleksandar Popović je zato napustio način oblikovanja koji je mogao da proraste u mnogi i uneo je u drama „Jelena Četković“ i fabulu i ideju. Pokazalo se, i ovoga puta, da je u ovakvom načinu mišljenja teže vladati tehnikom i anatomijom dramske strukture, ali su drugi normativi dobili pravo na život i autora predstavljaju u punom zamahu i stvaralačkoj potenciji.

„Razvojni put Bore Šnjajdera“ (Atelje 212) korak je napred u odnosu na njebove dosadašnje drame. Ova komedija već ima čistu dramsku strukturu, koherentnu misao i fabulu. Dok se u ranijim komedijama Popović poigravao recima („Njemu se dopada sva što se može svrstati“, kako bi rekao G. Kijave) u komediji „Razvojni put Bore Šnjajdera“ autor naišao na čvrstu tačku oslonca sa koje suvereno posmatra svet i gradi ga prema svojoj filozofskej konцепцијi. Tako je Aleksandar Popović i prešao razvojni put od eksperimenta, od „prijavačkih činjenica“, do dovršenog dela, odnosno „idejalnih vrednosti“.

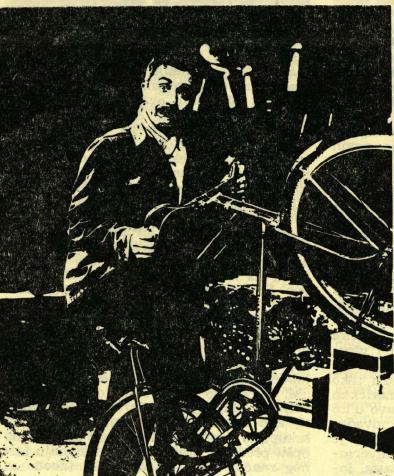
Da je Aleksandar Popović istinski pozorišni čovek potvrđuje i činjenica da su njegove komedije, pa i tragedije „Jelena Četković“ neiscrpo vrelo za glumачke kreacije (izvanredna ostvarenja Bore Đorđevića, Petra Kralja, Ružice Sokić i za rediteljsku nadogradnju, da su pokazali Bora Grigorović i Nebojša Komadić). U „Razvojnem putu Bore Šnjajdera“ redatelj Branko Pleša nije ostio suštini Popovićeve preobilne imaginacije. U Plešinoj režiji sam se naslutio izvanredni tekst A. Popovića, ali nijesnog trenutka ne dolazi do punog izražaja. Najbolje Popovićeva komedija, nije njegova najbolja predstava!

Fanatizam kao mitologija našeg vremena

Već sam pisao o drami „Komandanat Sajler“ Borislavla Mihailovića — Mihiza i rekao svu sud. Ovde bih htio samo da ponovo istaknem Mihizovu nesmotrenost koja je teatar koštala jednog izuzetnog dogadaja. Vitalizam na koji je Mihiz ra-

**od
kvantiteta
u
kvalitet**

**situacija u
beogradskim
teatrima
sezone
1966|67**

D-75121671

**OGNJEN
LAKIČEVIĆ**

čunao ovoga puta ga je izneverio. Mihiz se ponaša oportuno kada od njega očekujemo da preciznim dokazima ubedi gledaoca u ispravnost njegove teze o usponu fanatizma kao mitologije dvadesetog veka. On je nekonsekventan u svom postupku, iako je istinit u formalnom zahtevu. Koncepcija od koje je Mihiz odustao znak je da neki životni fluidi nisu bili čvrsto vezani za organsku materiju dramskog zivanja koja je označena kao mitologija fanatizma.

Da je Mihiz razvio tezu o naglom usponu fanatizma koji postaje mitologija našeg veka, i da je tu svoju tezu izveo do kraja, sigurno je da bi drama „Komandanat Sajler“ donela nešto kvalitetno novo u našu dramsku literaturu, i u literaturu istorije. Ovakvo, ostalo se na pola puta: niti je Mihiz bio dosledan sebi u formalnom, niti u sústinskom pogledu. Ono što je on učinio od jedne lepe ideje svakako je nedopustivo piscu Mihizova formata.

Mihiz je pisac koji svoju misao o svetu zna da sažne, ali ne i da je da u prirodnoj čistoti. Od izvanredne ideje o fanatizmu kao mitologiji našeg veka, preko blrijantnog pasaža u samom početku druge dela, do kraja, Mihiz je prešao tri faze. To je znak da je drama „Komandanat Sajler“ neujednačena: stilski rogotorna i mislomo nekonsekventna. Pa ipak, „Komandanat Sajler“ je jedna od značaj-

nih drama izvedenih ove sezone u beogradskim pozorištima, iako Mihiz nije uspeo da ovu dramu, interesantan po svojoj ideji, uzdigne do visokog nivoa u hierarhiji modernih fenomena.

Théâtre — vérité Mome Dimića

Mome Dimić se u Ateljeu 212 beogradskoj publici predstavio životopisom pod naslovom „Žive život Tola Manojlović“. Scenski prikaz Dimićeve knjige pod istim naslovom našao je na varljivo te scene. Zaniranjivo pričanje Tola Manojlovića nije pretvoreno u istinsko sažimanje životnih fakata. Da je Dimić pojedinočno predigao na stepen opštig, njegova skaska o životu Tola Manojlovića mogla bi da se shvati kao skaska o surovosti života i time bi ovaj scenski prikaz dobio u dramskoj tensiji i universalnosti: universalna sunt realia. Ovakvo, ostalo se samo na zanimljivoj fabuli koja nije bila dovoljan pretekst za scenu u jednom širem teatarskom značenju. Cak ni talentovani Peter Kralj, koji je tumaćio Tolu Manojlovića nije uspeo da se uzdigne iznad presećnog kazivanja i prepricavanja dogovrštine koja su pratile jedan surcovitican život.

Kao eksperiment ovo je svakako uspeo pokušati. Međutim, talenat Mome Dimića zaslužuje i rezultate kao svoj ekvivalent.

Na kraju predstave, zajedno sa glavnim protagonistom pojavio se človek Tola Manojlović. Moma Dimić je verovatno posumnjao u samog sebe, odnosno u njegovu pričanje: učinilo mu se da nije dovoljno ubedljiv te je doveo i Tolu Manojlovića, kao najbolju ilustraciju onoga što nam je prikazao, odnosno, ispričano. Dakle, treba verovati: sve što je ispričano zbilja se dogodilo; théâtre vérité. Da li je time predstava dobila ili izgubila veliko je pitanje o kojem nije izlišno govoriti, kada je reč o teatru danas.

Slepzi id ili ljudi bez perspektive

Drama Miodraga Ilića „Pred slepim zidom“ izvedena u „Savremenom pozorištu“ predstavila je beogradskoj publici još jedno novo ime. Miodrag Ilić je svoju dramsku fabulu sondirao u srž naše stvarnosti. On pokušava da reši neka akutelna pitanja vezana za položaj intelektualaca u provinciji. Način na koji to je čini zanimljiv je i ostavlja utisak o dobrom poznavaocu naših naravi i cele društvene situacije u kojoj se nalazi intelektualac danas. Ilić je postavio pitanje na koje se traži odgovor. Pisac nije zelio da dà svoj odgovor, jer nije to smatran za svoju obavezu, već je potencirao nekoliko momenata nad kojima se čovek mora zanimali.

U čistom realističkom prosedeu Ilić vođi svoju dramsku radnju veoma sigurno i smelo. Međutim, i njega je stigla ista slabost mnogih dramskih pisaca: nije izdržao do kraja. Tako je svoju ideju sveo na somnabulističko razrešenje. Iako nije sasvim bio dosledan sebi, Ilić je ulazio veliki napor da se potencijalna sumnja u društvo razlikuje od društvenih odnosa koji vladaju. Bez dogmatizma, ali sa izvesnom tonotom artificijelno, Ilić se baca u živo vrelo stvarnosti i time u naš teatar donosi jednu temu koja ostaje na dnevnom redu.

Dramom „Pred slepim zidom“ Ilić nije rekao mnogo, ali je rekao jednu istinu o nama. Na njemu ostaje da je dokaze: jer, nekad je najčešće očiglednu istinu dokazati.

Drama od feljtona

Na istoj sceni ovog teatra predstavio se i Moma Kapor sa dramom „Pasijans“. Skoro da se ne poredi Moma Kapor koga znamo sa prošlogodišnjeg Sterijinog pozorja, sa Kaporom koji se predstavio beogradskoj publici. Kapor ne voli da se uđubljuje u probleme: on smatra da se i od feljtona može napraviti drama. Možda i može, samo je pitanje ko to može. Pоказalo se da Kapor još nije dorastao za jedan takav poduhvat.

Kapor šarmira i osvaja svojom komunikativnom rečenicom, ali na tome se sve završava. Njegova drama „Pasijans“ nedoljivo podseća na Milorovu dramu „Sećanje na dva ponedeljka“. Isti motiv, ista dosada, ista otudnost. Pa ipak, ono čime se Kapor zanosi nije bez razloga: on oseća moderni život, ali ne uspeva da ga transponuje onako kako bi i on sam to želeo.

Ma koliko Kapor hteo da fascinira svojim šarmom, on u isto vreme zna da zapadene interesantan razgovor o ljudskoj usamljenosti i dosadu. Kapor više oseća nego što je pružio na uvid. Njegova najnovija drama „Pasijans“ nije mu omogućila da se ozbiljnije uvrti u autentične autore koji smelo prodru u našu životnu stvarnost. Kapor je mlad pisac, i u njega treba verovati, jer zna što je to drama i koliki su njeni zahtevi.

Improvizacija na aktuelnu temu

Đorđe Lebović sa dramom „Srebreno uže“ („Narodno pozorište“) napravio je neoprostiv pad. Insistirajući na temi koja je aktuelna, on je u isto vreme improvizovalo dramsku fabulu koja u sebi nije sazela nijedan autentičniji trenutak ljudske drame. Lebović je osvedočen dramski pisac i ovakva ekskurzija u nepotrebno niti mu je koristila niti mu je bila potrebna. Kada se nema šta reći, najbolje je — čutati. Konflikt koji on stvara u svojoj drami možda nije tako bezačnjan, ali ga je Lebović svojom nedoslednošću obezvredio i učinio ništavni.

Zbilja, levo od savesti

Komedija Žike Živilovića — Serafima „Levo od savesti“ stičeši okolnosti našla se na sceni „Savremenog pozorišta“. Razumljivo da se plasira domaći dramski tekst ovoga puta prelazi u blagonsklonost do bolećnosti. Ipak, Serafimova beznačajna komedija pokazuje jedan značajan moment: publici je željna prave komedije, pa u nedostaku takve, primorana je da se zadovolji i sa površinom, bezazlenim i beznačajnim humorom, kakav je u Serafimovoj komediji „Levo od savesti“.

* * *

Ovogodišnje Sterijino pozorje pokazaće koliko je ova sezona bila plodotvorna. No, bez obzira na rezultate, siguran sam u jedno: izuzetan polet mladih dramskih autora koji se sve više okreću teatru većika su garancija da se u našem teatru neće ni tvrditi sve do onog trenutka kad se zbilja nešto značajno dogodi, da je naš teatar dobio velike piske i velika dela. To ne, ali da postoji Aleksandar Popović i podatak da je samo do ovog trenutka u beogradskim pozorištima izvedeno je osam dela savremenih domaćih dramskih autora, i da se u aprilu očekuju još tri premiere, veliki je znak da se zbilja nesto krupno događa u našem teatru.